

Ezer szó

írta: Josef Smrkovsky

A minden téren, mindenekelett azonban a politikában és a gazdaságban végbemenő nagy és döntő strukturális társadalmi változások kezdeti időszaka alig féléves „jubileumát” érte meg ezekben a napokban. E változások fontosságát és nehézségeit a kortárs is érzi, de nagyságuk majd csak történelmi távlatban mutatkozik meg. Ez az időszak azonban csak akkor kerül be „nagy korként” a történelembe, ha sikeresen fejeződik be, ha sikeresen bevégezzük azoknak az eszményeknek a szellemében, amelyek fájdalmasan törtek maguknak utat az utóbbi években, de a CSKP KB decemberi és januári plénumainak drámai napjaiban mégis csak döntő áttörést hajtottak végre. Ezeket az eseményeket elválaszthatatlanul összefoglaltuk három fogalomban. A szocializmus, a demokrácia és a humanizmus ez a három fogalom.

E fogalmak nemcsak törekvésünk politikai célját, hanem e cél fokozatos elérésének útját, vagyis tevékenységünk, minden lépésünk etikáját is meghatározták. E három érték szétválaszthatatlansága az én egyéni politikai célom is. Már akkor vallottam ezt, amikor ez azt jelenthette számomra, hogy „visszahelyeznek Ruzyneba”. S mélyen elgondolkodom ezeken az értékeken most is, amikor újra elektromos feszültséggel terhes a légkör. Ezekkel az értékekkel mérem, itthon és külföldön, mindazokat, akiknek állásfoglalása és tettei valamiképpen befolyásolják az események menetét országunkban. Ezekkel mérem és fogom mérni saját lépéseimet is.

Mind a három érték létezéséhez kötöm saját politikai egzisztenciámat is. Semmi mást nem akarok és nem fogok szolgálni. Ebből folyik az is, hogy kik a barátaim, kikkel akarok szövetséget, megértést, kikkel akarok közös nyelvet találni és közös utat keresni. Ebből folyik az is, hogy milyen veszély ellen akarok velük együtt harcolni. Hangsúlyozom, és nem először, hogy a fő veszélynek azokat az erőket tekintem, amelyek nem mondtak le arról a törekvésükről, hogy visszahozzák a január előtti rendszert. Azokat az erőket tartom a fő veszélynek, amelyeket a személyi hatalom rendszere nevelt. Csakhogy van más veszély is. Létezik a jobboldali szélsőség. Nem is annyira saját súlyuknál fogva veszélyesek a jobboldali szélsőségesek, mint inkább azért, mert magatartásuk megsokszorozza a konzervatívok erejét és kilátásait. A konzervatívok csak az alkalomra várnak és minden alkalmat megragadnak, hogy káoszt idézzének elő, s lejárassák a CSKP új vezetősége által képviselt haladó erőket és haladó politikát.

A Kétezer szó című nyilatkozat szerzője és aláírói is azok között vannak akikkel szeretnék közös nyelvet találni, mert hinni akarom, hogy célunk azonos. Mást nem is tehetek. Hiszen nemcsak a nyilatkozat szövegét olvastam el figyelmesen, hanem az aláírók névsorát is. Név név után: Jan Werich, Emil Zatopek és Dana Zatopkova, Vera Caslavská, Ludvik Vaculik és Jiri Hanzelka, és így tovább, tudományunk, kultúránk és termelésünk kiválóságai. S egyidejűleg ezek a nevek számomra mindenekelett a tudatos és elkötelezett honpolgárság fogalmát jelentik. Ezért a Kétezer szó mögött teljesen becsületos szándékot látok. Mindamellett találok benne olyan szavakat, amelyek nemcsak elhamarkodottságok, hanem – bocsássanak meg ezért nekem az aláírók és a szerző – egy kis politikai romanticizmust is árulnak el. Romanticizmus például, ha azt várják, hogy „törvénytelen, méltatlan és

durva módszerek elvetésre. szólító elvont felhívásuknak nagyobb hatása lesz, mint konkrét tüntetési, bojkott, stb. felhívásaiknak. Hiszen a tüntetések, a bojkott stb. magukban rejtik a törvénytelenység, a durvaság és az antihumanitás ösztönösen robbanó gyutacsát. Politikai romanticizmus az is, hogy nem veszik kellően figyelembe azt, hogyan olvassák nálunk, sajnos az újságokat, hogyan tudják egyes, akár egyedülálló szavak elködösíteni a szerző álláspontjának lényegét.

Romanticizmus - amikor - gondolom, lebecsülik a szándék és a következmények közötti összefüggést. Romanticizmus, amikor kellő tájékozottság hiányában nem vesznek figyelembe minden - belső és külső - tényezőt, amely meghatározza társadalmunk fejlődését, és megújítási erőfeszítéseinek megítélését. Azoknak az embereknek azonban, akikre ma rábízták az ország irányítását és közvetlenül felelősek az ország sorsáért, figyelembe kell venniük minden összefüggést és végig kell gondolniuk minden lehetséges következményt. Ettől még nem utasítják el azt, amit én "politikai romanticizmusnak" neveztem. A hasznos és szükséges ellenzéki séget is látják benne, amely tágitja politikai gondolkodásunk határait és megóvjá politikánkat a konvencióktól és a kitaposott utaktól.

Ezért elgondolkodom a Kétezer szóra való közvetlen reagálásunkon is, amelyet a CSKP KB Elnökségének álláspontja foglalt magába. Ebből az álláspontból sokminden vita tárgya lett a kommunista párton belül is. Kifogásolják például, hogy ugyancsak az elhamarkodottság jellemezte. Ezért határozottan amellett vagyok, hogy ebben az ügyben, a párt tagságának számos határozatban és rendkívüli konferencián kifejtett véleményével összhangban, figyelembe véve a nem kommunista közvélemény állásfoglalását is, eredeti álláspontunkból kiindulva pozitív lépést tegyünk előre. Jelenleg határozottan mellette vagyok annak is, hogy a CSKP KB Elnöksége alaposan foglalkozzon a január előtti viszonyok híveinek erősödő támadásaival, mert ezek az emberek, főleg anonim törvénytelen akciókkal, letérnek a törvényesség és a legalapvetőbb társadalmi erkölcsi elvek alapjáról.

Nyíltan beszélni szeretnék saját nemzetgyűlési felszólalásomról is, amely Kodaj képviselő interpellációjával kapcsolatban hangzott el. Először is kérem, vegyék figyelembe, hogy a rendtartásnak megfelelően, mint a Nemzetgyűlés elnökének kötelességem volt tudomásul venni és vitára bocsátani ezt az interpellációt. Nagyon sajnálom, hogy a dolognak ezt a procedurális oldalát nem vették eléggé tekintetbe egyes újságírók - például a Práce szerkesztője június 30-i jegyzetében. Ezzel teljesen alaptalanul azt a benyomást keltették, mintha én ezzel az interpellációval tartalmilag maradéktalanul azonosítottam volna magam.

S ha az egész ügyet tragikusnak minősítettem, ezzel nemcsak a közvetlen reagálás adóját róttam le, hanem - főleg az utóbbi napokban állandóan visszatérő - nyugtalanító érzéseimnek is kifejezést adtam. Ezt az érzésemet néhány órával előtt a nemzetgyűlésben is kifejeztem, a rehabilitációs törvény tárgyalása során. Nemcsak belső viszonyainkra gondoltam, hanem a tágabb összefüggésekre is, amikor beszédem végén ezt mondtam:

"Amikor visszaemlékezem az 50-es évekre, nemcsak az önkény és a jogtalanság legfeljebb néhány száz aktív megalapozójára és hordozójára gondolok állandóan. Talán még sokkal inkább elgondolkodtat a tízezernél több határozat, amelyet a gyárakban és a szövetkezetekben, a hivatalokban

és más intézményekben fogadtak el. Ezekben a határozatokban az egyszerű emberek, akik meg voltak győződve arról, hogy helyes az, ami történik, még keményebb ítéleteket, még irgalmatlanabb megtorlást követeltek. Elgondolkozom azon, hogy milyen gazul manipuláltak az emberek tudatával és lelkiismeretével és milyen bajjós légkört kellett kialakítani ahhoz, hogy ha csak egy pillanatra is, sikerüljön megfagyasztani az emberek lelkét és kiváltani belőlük a gonosz szenvedélyeket, sőt a hisztériát.

Higgyék el nekem, hogy a múltnak ettől a mementójától most, ezekben a napokban nem tudok szabadulni. Emlékeztetnem kell erre mindazokat, akiknek lehetőségük van a közvélemény formálására, állampolgáraink állásfoglalására alakítására. S ma korántsem csak a hivatalos politikai képviselőknek van lehetőségük erre, mint ez az ötvenes években volt. Ebben részt vesz ma a tömegtájékoztatási eszközök dolgozóinak hadserege. Minden ilyen dolgozónak nagy lehetőségei vannak, de nem kevésbé nagy a felelőssége is. Ezért sürgős felhívással fordulok nemcsak önökhöz, képviselő elvtársnők és elvtársak, hanem a hetedik nagyhatalom képviselőihez is:

Emelkedjünk korunk nagy humánus követelményeinek színvonalára! Ne engedjük meg, hogy erőfeszítéseinket, amelyeket azért teszünk, hogy társadalmunk életében visszahozzuk az igazi humánus elveket, tönkretegyék az antihumanitás új megnyilvánulásai. Ne engedjük, hogy előidézzék a revans és a bosszú légkörét. Ne engedjük - s ezt különösen a szívemen viselem -, hogy az olyan emberek ellen tett intézkedések, akiket majd ez a törvény felelősségre von, bármiképpen is sújtsák ezeknek az embereknek a családtagjait, főleg a feleségeket és a gyermekeket.

Úgy gondolom, hogy párt- és államszervezetünkben az emberek szükséges kicserélését szintén ebben a szellemben - méltó módon, humánusan és demokratikusan - kell végrehajtani. Tudatában kell lennünk annak, hogy mire törekszünk. Arra, hogy az emberek a funkcióikból távozzanak, ne pedig a társadalomból. Legyünk tudatában annak, hogy nagy ügyet hajtunk végre, amelyet nem ronthatunk el embereknek a társadalomból való kiközösítésével és kitagadásával."

Ezzel befejezem a munkásokhoz, a parasztokhoz, a tisztviselőkhöz, a művészekhez, a szakemberekhez és mindenkire intézett felhívásomat. Lelkiismeretem sugallatára írtam. Az a felelősség diktálta, amelyet "mindazok" mandátuma ró rám, akik sorstársaim voltak az elmúlt időkben.